

НАРОДНО СЪБРАНИЕ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРЕДСЕДАТЕЛ

НАРОДНО СЪБРАНИЕ

на

Р. БЪЛГАРИЯ

№ 102-01-118

31.03.1995 г.

София

ДО

ГОСПОДИН АСЕН МАНОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МАНОВ,

Народното събрание е конституирано като страна в конституционно дело 5/1995 г. (тълкуване на чл. 164 от Конституцията) с Определение на КС от 16 март 1995 г.

Във връзка с това Ви изпращам приложено стенографски протокол от 177-то заседание на Седмото Велико Народно събрание. От него без съмнение е видно и ясно, че волята на създателите на Конституцията ни, потвърдена с гласуване, е, държавният герб да съдържа само посочените в чл. 164 от Конституцията, елементи.

Приложение: стенографски протокол от 177-то заседание на Седмото ВНС от 9.07.1991 г. - III четене.

акад. БЛАГОВЕСТ СЕНДОВ

54 VII Велико Народно събрание

Господин председателю, моля да подложите на гласуване този текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: И така, гласуваме промяната на точка 2 на ал.1 от чл.71. Гласувайте!

Гласували 228 народни представители. От тях 228 за. Приема се точка 2 на ал.1 от чл.71.

Господин Ганев, нататък.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, чл.163 - гербът на Република България. Приетият на второ четене текст гласи: "Гербът на Република България е изправен златен лъв на тъмночервено поле във формата на щит."

Група народни представители, повече от 40, между които и господин Венцислав Бъчваров, предлагат след думата "изправен" да се прибави "коронован". И текстът да гласи: "Гербът на Република България е изправен, коронован златен лъв...". С други думи, слага се отново на дискусия прилагателното "коронован" и фактът на евентуалната корона.

Господин председател, нека, ако има представители на групата народни представители, направили това предложение, един от тях да изложи, ако намери за добре, допълнително аргументи, ако не се оттегля това предложение. Един народен представител, който да аргументира една обратна теза и би трябвало да се премине към гласуване, ако няма друго развитие тук в парламентарната зала.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има ли желаещи? Господин Шишков, имате думата.

ГРИГОР ШИШКОВ: Госпожи и господа! Аз ще кажа само няколко думи. Искам просто да се върнем малко в историята на страната ни. Още по времето на националноосвободителните борби преди Освобождението, да се върнем също така на някои думи, изказани от апостола Васил Левски, с което искам да ви убедя, че тази корона върху главата на лъва е символ на националния суверенитет и в никакъв случай не е символ на монархията, за която някои вероятно си мислят. Доколкото се запознах - символът на монархията е, ако има корона върху щита, но в никакъв случай не върху главата на лъва.

Цялата група от народни представители, които поставиха този въпрос, апелират към вас да се съобразим с тази историческа истина и да третираме короната върху главата на лъва като символ на националния суверенитет, а не като символ на монархията. И аз смятам, че народните представители ще оценят по достойнство всичко това, което говоря, и мисля, че нищо няма да ни пречи да сложим върху главата на българския лъв една корона - символ на националния ни суверенитет.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Балабанов поиска ду-

мата.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Господин председател, уважаеми народни представители! Малко е смешно и тъжно, че този най-елементарен въпрос от Конституцията предизвиква толкова много спорове и е израз на една не особено здрава традиция в нашия парламент, че много често се случва хора, които нямат достатъчно информация по даден въпрос, или хора, които не са специалисти по него, да взимат решителни становища, да изказват крайни съждения.

Знаете, че аз избягвам да се изказвам или поне да се изказвам дълго, но тук чувствавам, че трябва да направя една екскурзия, за да поставим нещата на мястото им.

Гербът на всяка една държава и на всяка една икономическа структура трябва да отразява нейната същност. А в източната част на Балканския полуостров символът на държавността, символът на политическия суверенитет винаги е бил лъвът. Тази идея, отразена в редица археологически паметници, мога да ви цитирам например лъвската врата в Микена, датира от незапомнени времена. Много от преди хората да се сетят за короната и да я въведат в хералдиката, като елемент на изображението.

Ние имаме стара държава с богата история. От историята на България са известни различни изображения, свързани с идеята на държавната власт. По времето на Първото българско царство това е изображението на лъв и изображението на конник - знаменитият Мадарски конник, около който са поставени редица юбилейни и други надписи на прабългарските ханове. По-късно през Второто българско царство вземаме емблемата на Византия - двуглав орел, която е фиксирана в редица средновековни паметници. Но единствената царска инсигния, т.е. единственият предмет, който е пряко свързан с утвърждаването на държавни документи, това е известният пръстен на цар Калоян с изобразяването върху него на животно от типа на пантерата, както го определят специалистите.

Тоест, ако ние търсим идеята за българската държавност в наличната традиция на тези паметници, които са достигнали до нас, трябва да се ориентираме или към изображението на пръстена на цар Калоян, или към някои от тези средновековни паметници, свързани с властта на българските ханове. Тук една подробност за короната, която се предлага. Много хора дойдоха да агитират за нея. А между другото нито един от тях не е наясно, че в хералдиката има различни видове корони, които изразяват различна степен на суверенитет, които са отражение на различни видове политическа власт.

Когато нашите предци са съставяли герба на новата българска държава, те са взели назаем от западноевропейската хералдика различни елементи на

56 VII Велико Народно събрание

герба, които в Западна Европа имат съвсем друго значение - пригодени са били за използване в България, без да им бъде придадено някакво принципно ново значение. Трябва ли ние да постъпваме по същия начин?

Искам да ви обърна внимание, че дори в западноевропейската хералдика, още през средновековието, гербовете на републиките не са съдържали елемента "корона". Особено е важно, че гербът на Република Венеция - златният лъв от Сан Марко, който точно е държавен лъв, винаги е бил без корона.

И още един аргумент. През средновековието и в по-ново време при съставянето на гербовете на различните държави всеки елемент е имал съществено значение, всяка лента, всяка чертичка, всяко изображение носи със себе си определен вид информация. Но забележително е, че нито една от републиките, обявени в Западна Европа не само през последния век, но като се върнем и Френската Република и Английската Република от времето на Кромвел, не са взимали в своя герб елемента "корона". Гербовете им са разнообразни.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Шест републики са били. Трябва да говорим истината.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Да, шест републики, съвременни обаче.

И най-накрая един последен аргумент, който може би ще ви убеди, че не бива да повтаряме една дълбоко вкоренила се в нашата практика грешка. Гербовете на Жефарович, откъдето ние се опитваме да видим образите на съвременните български гербове, не са оригинални. Те са гербове, изработени по поръка на унгарския кралски двор, с които са били надарени тези наследници на българските царе, като синовете на Иван Шишман и Иван Срацимир, които са забегнали в Унгария, получили са от унгарския владетел титлата "барон", свързана с поземлени владения в Унгария, и това са станали наследствени гербове на техните родове. Чрез тези гербове унгарският владетел е поддържал своите претенции да бъде цар на България. Вие знаете, че има период в историята на средновековието, когато претенциите на унгарската корона върху българските земи са били много силни.

Ето защо, ориентирайки се към тези гербове, ние, макар и символично, възобновяваме един стар териториален спор, един стар спор за суверенитет, който мисля, че е абсолютно излишно да се повдига сега и който няма нищо общо с нашата съвременност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Палакаркин.

ВАСИЛ ПАЛАКАРКИН: Госпожи и господа, вие знаете, че аз не съм толкова дълбоко учен мъж, както господин Балабанов, и ползвам случая да благодаря за това, че научих доста неща от него този път. Аз не знаех тези неща и съжалявам, че не съм ги знаел. Но ми прави впечатление странността на не-

говата логика в стремежа си да ни убеди да не повтаряме чуждия опит. Аз питам господина Балабанова (*смях в залата*) тогава, когато неговата партия бе в апогея си, не взе ли тя чужди символи? Че тя не направи ли една песен подобна на "Союз нерушимы". Какво беше - "Българии мила, земя на герои", в същата стъпка и т.н. за държавен герб. Това ли, господин Балабанов, ще ми каже? Че аз много добре знам, че България има 1300-годишна история, от които 500 години в робство.

Не е нужно да се връщаме зад конската опашка. Ще стане дума за опашката и на лъва след малко.

Ние желаем да се върнем в близкото минало, последните 100 години, когато българската държава е имала държавници, не такива глупци, за каквито ги смятаме ние. Те са приели лъва да е коронован, защото са смятали, че българската държава е достатъчно богата, за да могат да му купят шапка. Как си представяте вие един лъв гологлав? (*Смях в залата*) Това значи, че няма. (*Шум в залата*)

Един ден Радио София посвети едно предаване върху понятието "суверенитет". Човекът, вероятно историк, каза, че това значи независимост и символът на независимостта това е короната.

Слушам някои казват "ами нашият електорат" няма да го приеме? Тук има много електорати. Има електорат, който не би приел лъва, тъй като лъвът не е полезно животно. Той би приел по-добре един овен. (*Смях в залата*) Други биха приели, друг електорат ще приеме лъвът да бъде наложен със "сталинка", петолъчка червена със сърп и чук. Те ще бъдат доволни. Но трябва ли това да ни предпазва от това решение, трябва ли да се страхуваме?

Аз пледирам към вас да направите един жест и възстановите онова, което е единявало българския народ в последните му години. Красиво и завършено е един лъв да има на главата си корона. Е, може да е и републиканска, нищо не пречи това. (*Ръкопляскания*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Нешка Робева има думата.

НЕШКА РОБЕВА: Аз ще направя съвсем кратко изказване. Само няколко думи към аргументите в полза на лъв с корона.

Короната има общо с монархията, колкото понятието "социална държава" с нашия социализъм. Короната е символ на власт, на сила, на отговорност, на могъщество, на царственост, а не на монархизъм. Не развенчавайте царствеността на лъва. Царят на животните не е монарх на животните. Лъвът от зоологическата градина не е символ. Короната увенчава символа на върховенството. (*Ръкопляскания от малцинството*) Традицията на короната не е традиция на монархизма. Републиканецът Левски не случайно е искал лъвче с коро-

на за печат.

Колеги, нека не принизяваме големите символи на държавата до елементарната политическа иконография. *(Ръкопляскания)*

Приятели социалисти! Малко повече царственост няма да попречи на републиканския лъв. Короната не е опасна. Опасни са тези, които искат да се отъждествят с нея *(ръкопляскания)*, независимо дали са били с каскет или бомбе и независимо какъв цвят са имали те. *(Ръкопляскания от цялата зала)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Драгомир Драганов има думата.

ДРАГОМИР ДРАГАНОВ: Откровено казано, след това, което каза Нешка, аз имам съвсем, съвсем малко да добавя.

Аз по-скоро исках да ви припомня изказването на професор Косев предишния път, който много добре припомни като познавач, че ратувайки за чиста и свята република в същото време Левски държи лъвът на неговия печат да има корона.

И освен това ще ви кажа и нещо друго. Махнахме му, тук се чуваха много слова за първичните полови белези, махнахме ги от лъва, затворихме му устата, дайте да не го превръщаме наистина в едно безобидно и добродушно хилещо се животно. Дайте поне да му сложим една корона. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Крушарски поиска думата извън този списък.

ГЕОРГИ КРУШАРСКИ: Уважаемо председателство! Скъпи колежки и колеги! Наистина, че короната е царствено нещо. Палакаркин каза какво ще представлява гологлавият лъв. А какво ще представлява, ако му сложим цилиндър! *(Шум в залата)* Искам да ме изслушате, аз как слушах вас!

В миналото народът отъждествяваше короната с монарха и даже говореше така: "зависи какво ще каже короната".

Следователно сега с короната ще съблазним някои искания на определени личности. Добре, когато беше лъвът с корона, наистина, че Левски е казал да бъде лъвът с корона, но е казал "за чиста и свята република".

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: И така ще бъде!

ГЕОРГИ КРУШАРСКИ: А след това възприе ли се чистата и свята република? Нали знаете, или не сте чели, какви поразии донесе короната. Отряза Беломорието, осакати нашата държава и я окастри като сакат човек. Отряза главата на Стамболийски, на Петко Д. Петков, на Райко Даскалов, на Смирненски, на Вапцаров и на редица други герои. *(Шум в залата)*

И аз мисля, че след като имаме такъв... Помните ли "жълтата гостенка" как ни оставяше косата от ръцете си и покосяваше хиляди хора? *(Много депутати искат думата за реплика)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Никакви реплики! Ще има думата вносителят. Той ще обобщи и ще вземе отношение. Моля ви се да не продължаваме.

ГЕОРГИ КРУШАРСКИ: Искам да кажа, че лъвът наистина трябва да бъде волен и без корона. В герба да бъде вписана годината на основаването на нашата държава и нищо повече.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на господин Бъчваров, вносителя, той ще отговори на всички възможни реплики и допълнителни аргументи. (*Петър Балабанов иска думата за реплика*) Реплика за допълнителен аргумент? Имате думата.

ПЕТЪР БАЛАБАНОВ: Искам да помоля господин Бъчваров да уточни един много важен елемент. Тъй като тук всички говорите за корона, очевидно това е някакво понятие такова много общо, но аз искам да попитам коя точно корона имате предвид? Короната на средновековните български царе с бисерните наниз и с другите украшения по нея? Короната на Великата руска империя, която по някакъв начин се свързва с българската история? Короната на Свещената римска империя? Или може би короната на малкото Андорско херцогство на Пиренейския полуостров?

Това е изключително важно, тъй като всяка една корона, поставена на определен герб, носи със себе си определена информация. Няма корона въобще.

И една само забележка към господин Палакаркин. Ако трябва непременно да търсим чужди символи, то днес модната тенденция в България е, отказвайки се от червената петолъчка, характерна за нашите съседи от север, да приемем белите петолъчки и червените линии от едно друго знаме, което сега особено много ни импонира. (*Шум в залата*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на господин Бъчваров, който е вносител. Той ще вземе отношение.

ВЕНЦИСЛАВ БЪЧВАРОВ: Благодаря, господин председател. Дами и господа, аз смятам, че вече дискусиата трябва да приключи. Ние обсъждахме много подробно на първо, второ и трето четене този въпрос. Благодаря ви, за това, че все пак обърнахте внимание на предложението, направено от 50 души. Ние го направихме само заради това, защото би трябвало да се внесе окончателна яснота в нашия вот, който след малко ще трябва да дадем окончателно.

Когато говорим за лъва и когато аз поисках преди време и внесох едно компромисно предложение то беше наистина да се удовлетвори желанието на една част от нас лъвът да не е коронован и затова аз внесох предложението да се използва изображение, намерено на територията на България. То не беше

60 VII Велико Народно събрание

прието. Остана тази традиционна фигура на лъва, която съществува от около 150 години в нашата хералдика. Дали да бъде с корона или не?

Дами и господа, искам да ви прочета следното нещо от Търновската конституция, за да мога отгук нататък да продължа: глава пета, 24 член гласи, че царското достойнство и наследство в мъжка низходяща права линия по реда на първородството на негово величество Царят на българите Фердинанд... и т.н. Това означава, че ние наистина не трябва върху българския лъв, ако ще сложим корона, да слагаме короната, която е символ на династията на Кобург-Гота. В това напълно съм съгласен. И че короната може да бъде царска, може да бъде княжеска, може да бъде графска, може да бъде херцогска, може да бъде корона, която са носели дожите, а именно републиканските управители на Венеция - това е така. Това е символ на власт. Във Второто българско царство имаме изображение в Боянската църква, имаме и други изображения, които показват различни видове български корони, така че лъвът може да получи едно опростено символично украшение по подобию на корона, което да бъде в по-български стил.

Накрая искам само да апелирам към вас - вижте какво, дами и господа, не бива един несполучлив обед, който на всичкото отгоре не беше и изяден да ни кара ние да се плашим от една корона, която представлява достойнството на нашата държава.

Господин председател, имам процедурно предложение да минем към гласуване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Цанков има думата. Моля ви, от уважение към него...

ВИЛИ ЦАНКОВ: Благодаря, трогнат съм. Господин Балабанов, хералдиката е изкуство, а изкуството се твори. Короната ще бъде такава, каквато ние я създадем - българска! (*Ръкопляскания*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Прекъсва се дискусията. Господин Ганев - предложение за гласуване.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Първо, Комисията за изработване проект за Конституция на Република България не ви предлага собствено решение, защото, както виждате от начина, по който се дебатира този въпрос, той сякаш не е твърде за конституционалисти. Затова ще се подложи на гласуване предложението, както е направено.

Имам да направя едно допълнително изречение от мое име. Аргументи за вида на короната не могат да бъдат слушани. Тя ще бъде такава наистина, както се каза, каквато трябва да се сметне от компетентните хора - художници, историци, за най-подходяща.

И така, господин председател, формулирам следното предложение за гласуване: Който подкрепя предложението след думата "изправен" да се прибави определението "коронован" и след това: "златен лъв" гласува за, а който не подкрепя това предложение - гласува обратното.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Предложението е много ясно. Моля, гласувайте!

От 269 гласували - 108 за, 142 против, въздържали се 19. Не се приема.

ДОКЛАДЧИК ГИНЬО ГАНЕВ: Уважаеми госпожи и господа, вие чухте във вчерашните разисквания едно предложение, което беше аргументирано тук. Аз ще ви прочета как то звучи в предварителната си идея: предварително казвам, че Комисията за изработване проект за Конституция на Република България още не го поставя на гласуване. Тя иска още веднъж да заседава по това предложение. Чуйте ме добре! Комисията, заедно с доклада, вероятно утре и по другите поправки преди всичко от редакционно естество ще представи окончателното предложение на комисията и ще се види и вашият окончателен вот. Предложението го казвам, за да го имате за размисъл: в & 1 на Преходните и заключителните разпоредби да се създаде една нова ал.3, която като идея звучи така - на първото заседание след преобразуването на Великото Народно събрание в Народно събрание народните представители, президентът, вицепрезидентът и министрите полагат предвидената в тази Конституция клетва. (*Ръкопляскания*) Това е предложението, което беше направено вчера. Вие чухте аргументите. Клетвата не, защото се различава текстуално от предишната, но тя води до едно вричане за следване на принципите на положенията на тази Конституция и законите, които я следват. Това се обсъжда в момента в Комисията за изработване на проект за Конституция на Република България.

Аз казвам от нейно име, господин председател и уважаеми господа, че утре, защото ние сега ще продължим работата си в почивката, за да може редакционно да се довърши текстът, ще ви представим и последното уточняване по преамбюла, който по принцип е гласуван и заедно с това финално гласуване това предложение, което още веднъж ще бъде видяно - практически ние ще можем да сме приключили съгласно изискванията на правилника с третото четене на проекта за Конституция.

И ако това не буди възражение, то няма как да стане - ние утре ще ви предоставим окончателния текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Нора Ананиева поиска думата.

НОРА АНАНИЕВА: Уважаеми господин председател, уважаеми колеги!

Струва ми се, че не са достатъчно убедителни аргументите, за да оставим един текст. По-добре е да дадем една почивка от час или час и половина, в хо-